

A százéves Lánchíd

Holnap, augusztus 24-én, lesz ke-rek száz éve annak, hogy gróf Széchenyi István legszebb és legme-részebb elgondolásai egyikének, a budapesti Lánchídnak alapkövét országos ünnepek között lerak-ták.

1839-nek kora ősztől 1949 no- vember havának 21-éig hivatalosan, de még 1850-ben is dolgoztak a szorgos kezek a hídon és az utó- munkálatain, tehát több, mint az akkori időkben végtelenül hosszú tíz teljes esztendő kellett ahhoz, hogy Európának azóta is hydro- technikai szempontokból talán leg- nagyszerűbb és legfinomabb alkotása életre kelhessen.

Kevés a hely ahhoz, hogy az épít- ésnek erről a decenniumáról csak körvonalakban is képet rajzolhas- sunk. Pedig ezek az izgalmakban, technikai, gazdasági, politikai és erősen emberi problémákban oly gazdag munkaévek végtelen sok ta- nulságot is rejtenek magukban. Mennyi akarat, mennyi odaadás és főleg hit kellett ahhoz, hogy a híd építői megküzdjenek a támadt aka- dályokkal, így nem utolsó sorban hatalmas Duna folyónak áramlá- saival, mélységének títkaival, dőb- benetes jégzajlásaival? Gondoljuk hozzá még, hogy ennek a hidépít- ésnek az élen s a munka delén nem kevesebb, mint majdnem 1200 em- bert igazgatva, egy törékeny testű, viszonyainkkal alig ismerős, a Du- nát csak veszélyes oldalairól és hal- lomásból ismert angol ember állott, egy angol gép- és vasgyárnak eddigi

törék, de mégis csak egyszerű előmunkása: a hős Clark Ádám, aki 1839-ben egyébként is még csak alig 28 esztendő volt! Ez az ember három évi megfeszített be- vezetési munka után, 1842. augusztus 24-én mégis eljutott odaig, hogy az u. n. Nr. 1. zárgáton, vagyis a pesti parti pilléren, az egész országnak, de egyenesen magának Európának is a közfigyelmébe és érdeklődésé- mellé, megtarthassák az alapkö- letélel ünnepségét.

Az akkori magyar és külföldi uj- ságok, itthon főleg a Pesti Hirlap és a Jelenkor részletesen megírták ezeket a szertartásokat. Így a mi számunkra inkább az az érdeke- sebb és említésre méltó, hogy az akkori időknek közkedvelt híres festője, Barabás Miklós, maga is jó tollforgató ember, azután pedig dr. Frommhold Károly, Clarknak haláláig legmeghittebb orvosbarátja, megemlékezéseikben szintén kitér- tek az aktuálisnak a megörökítésére. Mi itt azonban, ahelyett, hogy eze- ket ismertetőnk, az emlékezetes al- kalmat arra használjuk fel, hogy egyenesen magának Clark Ádám- nak azt a kétrendbeli, szüleihez Londonba intézett igen kedves hangú levélét mutatjuk be szemé- lyes kutatásaink alapján a magyar nyilvánosságnak, amelyek eddig nálunk ismeretlenek voltak. A le- velekből nemcsak képet nyerünk az alapkö letételének ünnepségeiről, de különösen a hidépítő két Clarknak személyi viszonyára nézve, telje- sen új adatokkal szolgálunk a híd egyszer megírandó történetéhez.

Clark Ádám első levele szüleihez.

Az első levél, hű fordításban így hangzik:

„Pesti lánchíd, munkatelep, 1842 augusztus 26.

Kedves Szüleim!

Igazában nem is tudom, hol kezd- jem el, annyi volna a mondaniva- lóm e rövid félóra alatt, ami ren- delkezésemre áll.

Mr. Tierney Clark (ez volt tudva- levőleg a híd angol tervezőmérnö- ke, korának világhírű specialistája) 14-én érkezett meg s boldogan kö- zölhetem Önökkel, hogy mindennel nagyon meg volt elégedve s a mun- kák állása teljesen megnyerte tet- szését. Megjövetele óta természet-esen nagyon el voltunk foglalva az alapkö letételnek előkészületeivel a Nr. 1-ben.

Az ünnepi szertartás 24-én folyt azután le. A császár nevében maga Károly főherceg, aki külön erre az alkalomra hajón érkezett ide, tette le az alapkövet. Mi a zárgátnak bel- sejét az ünnepek céljaira egy valóságos szalon-teremmé varázsoltuk át. A padozatot maga a pillér nyújtotta, erre széksorokat helyez- tünk el, vörös és zöld posztókkal letakartuk, a terem végében pedig egy emelvényt alkottunk, amelyet drága török szőnyegek borítottak s rajta egy pavillon állott selyem dra- periókkal és dús aranyozásokkal a császári és királyi család számára (for the emperor and the royal family). Magyarországnak talán egész nemessége, mintegy 2000 em- ber, jelent meg diszes nemzeti vise- letben a zárgátnak. Hígyjék el, ha azt mondom, gyönyörű látvány volt ez!

Egy tüzéségi üteg is felvonult és üdvövéseket adott le s katonai ze- nekarok is szerepeltek.

Engem bemutatnak a főhercegnek s egy csodaszép arany tubákossze- lencét kaptam gyémántokkal kirak- va tőle ajándékba (gold snuf box set with diamonds). Nem tudom mit érhet, azt hiszem legalább néhány száz fontot. Természetesen Mr. Clark is kapott egyet, de sokkal drágábbat.

Hígyjék el kedves Szüleim, alig tudom elhinni, hogy mindez nem álom, minden legmerészebb remé- nyemen túl annyira sikerül nekem.

A második levél

A második levél így szól:

„Mauthausen, 1842 szeptember 30.

Kedves Szüleim!

Félórám van, írok hát Önöknek s odaadom ezt a pár sort Mr. Clark- nak, aki rövidesen otthon lesz. Majd értesíteni fogja Önöket, mi- kor menjenek ki hozzá Hammer- smithbe s kapnak majd tőle néhány

apróságot, így elsősorban a fényké- pemet, amelyről azt mondják, hogy nagyon hasonlít hozzám. Keretel nem küldhettem, mert sok helyet foglalt volna el, de csináltassanak egy széles arany keretet hozzá ked- ves Szüleim, ez lesz talán a leg- jobb. Kíváncsi vagyok, mit szólnak hozzá s jónak találják-e? Azt hi- szem, megváltoztam egy kicsit,

amióta onnan eljöttem. Mellékel- tem néhány apróbb ajándékot is a nővéreim számára. Mr. Clark oly hírtelenül utazott el, hogy többet nem szedhettem össze, pedig szeret- tem volna.

Legutóbbi soraimban leírást ad- tam az alapkö letételnek a szertar- tásáról s miután azt is hallottam, hogy a Timesben cikk jelent meg róla, többet nem kell írnom. Olvas- ták kedves Szüleim s igaz, hogy a nevemet is megemlítik benne?

Szeretném, ha látnák azt a gyö- nyörű tubákosszelencét, amelyet kaptam s amelyről már említést tettem. A fedete gyémántokkal van borítva s 200—300 guineára érte- kelik itt. De az értéke mellékes előt- tem, a fő a megbecsülés! Bizony annyira hízeleg itt mindenki nekem s úgy dicsérnek, hogy az egy még nálam józabb embernek is köny- nyen elfordíthatná a fejét. Néha félek, hogy Mr. Clark féltékeny szemmel fog rám nézni. Ezért is nagyon kérem Önöket, ha találko- znak vele, ne említsenek előtte sem- mi olyat, ami azt a hitet kelthetné benne, hogy akár én, akár pedig Önök azt képzelik, hogy nagy em- ber vagyok és egyenesen ő hozzá hasonló. Inkább, ha alkalom adó- dik, azt mondják el neki, hogy én az ő jószágáért mennyire hálás va- gyok. Ebben a vonatkozásban még csak azt akarom mondani, hogy ha- majd Mr. Clark kedves lenne Önökkel, megkérhetik arra, hogy mutassa meg az ő tubákosszelencé- jét. Az érzésük ugyanis meg fogja Önöknek sügni, hogyan beszélje- nek!

En öt Ennsig, Linz mellett és Mauthausenbe elkísértem s most a gránitbányánkban maradok ne- hány napot, azután visszatérek Bécsbe és Pestre.

Most késő éjjel van, Önök már bizonyára mindnyájan alszanak. Az ember ilyenkor átgondolja, mi is történik vele s ezeken végig fut a szellemi szemével, akár egy la- terna magicán... Néha elfog a kíváncsiság, hová fogok elérkezni, néha úgy hiszem, hogy egy bril- liáns és eredményteljes jövő vár reám, máskor meg nyomott han- gulat vesz rajtam erőt, ha arra gondolok, mennyi ellenállást kell még leküzdenem. En bízom abban, hogy a Gondviselés, amely eddig oly jó volt hozzám, továbbra is hú marad s én teljes igyekezetemmel és energiával fogom továbbra is teljesíteni a kötelességeimet, me- lyeket Isten reám kirótt, így a je- len tisztségemet is emberi alázattal igyekszem viselni, hogy annál jobban kiérdemelhessem és elér- hessem azt a sikert, amelyet a Gondviselés nekem jószágában nyuj- tani akart.

És most én is fekiidni megyek.

Kedves Szüleim! jó éjszakát, jó éjszakát kíván: Ádám

Egykorú tudósítások.

Közöltem e leveleket itt azért is, hogy a magyar közönség a közvet- len sorokból is láthassa, milyen szerény és szeretetreméltó egyéni- ség volt Clark Ádám, ez a nagy gyakorlati technikus zseni s hogy az ifjú nemzedéket is mennyire s minél előbb meg kellene ajándé- kozni ennek az igazi hősnak s egy- ben fővárosunk e nagy előmunká- sának hozzá méltó életrajzával!

Visszatérve az ünnepek dol- gára, egy akkori cikkből adjuk még az alábbi sorokat:

„A Clark által az alapköben meghagyott üregben helyezték el a Tasner Antal által szerkesztett s a híd keletkezésének rövid vázlatát tartalmazó okmányt, egy tokkba téve, mellé arany- és ezüstpénz da- rabokat s mindez egy 130 mázsás kövel takartatott be. Ekkor Ó Fen- ségeik egy Londonban ezüstből készült, 200 fontot érő, elefánt- csontszerű raga-zhányó kanállal a köre ragasztó tevének s egy e célra készült diófa kalapáccsal hármat- hármat ütének a köre. Ugyanezt tevék a primás, az országbíró, tár- nokmester, br. Sina György, gr. Szé- chenyi István és Clark urak, mind-

annyszer a jelenlévők éljenezel és az építés körül foglalkozó angolok hurrá-ival kísértetvén. Végül ágyúörgések és a katonai han- gászkar által játszott népzene hang- jai mellett távoztak a fenségek.”

Barabás Miklós az ünnepek ezen részletére vonatkozólag, a fent emlí- tett időszéri feljegyzéseiben ki- emelte azt is, hogy a legnagyobb és a leglelkesebb akkor volt az általa- nos éljenezés, amikor gr. Széchenyi István és Clark Tierney fogtak egy- mással meleg és barátságos kezelt!

Had idézzük itt végül egy további cikkcskének alábbi pikáns ízű és a mai időkben is megszívlelésre méltó sorait:

„A vendégek meg valának kérve, hogy minden szerencsétlenség és za- var elkerülése végett ne terheltesse- nek magokat a szabott rendhez tar- tani, mit a közönség more patrio meg is tőn, mert a tolás, rugás és laszigálás a bemenetelnél valóban betű szerint irgalmatlan vala s nem egy ur asszonyságot látánk feldult öltözettel visszatérni, csak hogy leg- alább lélekzetét megmenthesse. A

hidépítés személyzete egyébként igen dicséretes mérséklettel igyeke- zék a rendet fenntartani, mintegy a közönség discretiojára bizván, hogy önmagát fékezze. A városi rendőr- ség is meglevé a magáét.”

Ime, így folyt le nagyjában száz esztendővel ezelőtt a Lánchíd alapkö letételének ünnepélyes aktusa s ez- zel elindult hazánk arra, az immár új csapásokon vezetett és európai missziós útjára, amelyen a jövőben is csak mind előbbre haladni, a mi mindenkori célkitűzésünk marad.

Éppen ezért, ha a mostani napok- ban, de bármikor is, ezen a szép és fenséges budapesti hidunkon vezet- át léged magyaram az utad, vess egy elgondolkodó pillantást a néma szájjal ott örködő komor oroszlá- nok alatt szürkülő márványablakra s olvasd ki azoknak szövegéből és a sorok között a nekünk annyira megszívlelendő és ma is teljesen időszerű bölcs intelmet:

Egyesülésben van az erő s még in- kább: a gyors eredmény!

Dr. Darvas István
ny. szfőv. tanácsjegyző.